

Beroepscode voor professionals in sociaal werk

Inhoud

<i>Voorwoord</i>	<i>4</i>
<i>Inleiding</i>	<i>5</i>
De missie van het sociaal werk	5
Professionele autonomie	6
De beroepscode	6
De beroepscode in de dagelijkse praktijk	7
<i>Kernwaarden van professionals in het sociaal werk</i>	<i>8</i>
Respect voor menselijke waardigheid en autonomie	8
Betrokkenheid en de bereidheid om mensen bij te staan	8
Sociale rechtvaardigheid en mensenrechten	8
Deskundigheid en zorgvuldigheid	8
Betrouwbaarheid en integriteit	9
De reikwijdte van de beroepscode	10
Samen verantwoordelijk voor een ethische praktijk	10
Leeswijzer	10
<i>Artikelen</i>	<i>11</i>
ALGEMENE NORMEN	11
Artikel 1 Mensen tot hun recht laten komen	11
Artikel 2 Deskundige beroepsuitoefening	11
Artikel 3 Bereid ieder mens te helpen	12
Artikel 4 Bevorderen van het vertrouwen in het beroep	12
RELATIE MET INDIVIDUEN, GROEPEN EN GEMEENSCHAPPEN	13
Artikel 5 Respect	13
Artikel 6 Macht en afhankelijkheid	14
Artikel 7 Informatievoorziening	14
Artikel 8 Toestemming voor de professionele relatie	15
Artikel 9 Beëindiging van de professionele relatie	16
Artikel 10 Vertrouwelijkheid	16
Artikel 11 Uitwisselen van informatie	17
Artikel 12 Professionele afweging bij toestemming	17
Artikel 13 Het verstrekken van informatie buiten toestemming	18
Artikel 14 Beroep op de geheimhoudingsplicht bij de rechter	19
Artikel 15 Verslaglegging en dossiervorming	19
Artikel 16 Bewaking van het dossier	20
Artikel 17 Inzage in het dossier	20
Artikel 18 Dossier aanvullen en corrigeren	21

SAMENWERKING	21
Artikel 19 Samenwerking in de hulp- en dienstverlening	21
Artikel 20 Privacy in de samenwerking	22
Artikel 21 Transparante en eenduidige regie	22
RELATIE TOT DE ORGANISATIE	23
Artikel 22 Organisatie als beleidskader	23
Artikel 23 Professionele autonomie	23
Artikel 24 Verantwoording afleggen over de uitvoering	24
RELATIE TOT BEROEPSGENOTEN	24
Artikel 25 Leren en reflecteren	24
Artikel 26 Schending vertrouwen in het beroep	24
Artikel 27 Medewerking aan professionalisering van het beroep	25
RELATIE TOT DE SAMENLEVING	25
Artikel 28 Signaleren, agenderen en belangenbehartiging	25
Artikel 29 Toegankelijkheid van sociaal werk	26
Begrippenlijst	27
Beroepsregister	27
Beroepsvereniging	27
Cliënten	27
Conflict van plichten	27
Geheimhoudingsplicht	28
Meerzijdige partijdigheid	28
Professionele autonomie	28
Professionele relatie	28
Professionele standaarden	28
Professionele toetsing	29
Toestemming	29
Wettelijke vertegenwoordiger	29
Wils(on)bekwaamheid	29
Zorgvuldig handelen	30
Colofon	32

Voorwoord

‘Beroepsethiek is niet bijzonder naar de inhoud, maar naar de situaties waarin die toegepast moet worden.’¹

Met trots presenteert de BPSW de nieuwe beroepscode voor alle professionals in sociaal werk.

Eén van de belangrijkste kenmerken van een professie is dat de beroepsgroep gericht is op het realiseren van kernwaarden. Een beroepscode bevat die waarden en de daarvan afgeleide beroepsnormen. De professie sociaal werk is bij uitstek gericht op het realiseren van waarden en wordt daarom zelfs een normatieve professie genoemd. Niet voor niets hebben sociaal werkers een lange traditie in het werken op basis van een beroepscode.

Al in 1962 verscheen de eerste code en sindsdien volgden herzieningen en nieuwe codes voor de verschillende vormen van sociaal werk. Uiteindelijk waren er maar liefst vier verschillende codes voor sociaal werkers in gebruik: voor maatschappelijk werkers, voor sociaal agogen, voor jeugd- en gezinsprofessionals, en voor sociaal werkers in de sector welzijn en maatschappelijke dienstverlening. Deze beroepscode hebben grotendeels dezelfde kernwaarden en beroepsnormen en zijn een richtinggevend kader voor het professioneel handelen.

Zowel in de opleidingen voor sociaal werkers, in het werkveld als bij de beroepsvereniging BPSW is de laatste jaren hard gewerkt aan het ontwikkelen van een gemeenschappelijke beroepsidentiteit voor alle sociaal werkers. In die ontwikkeling past het om de vier beroepscode samen te brengen in één nieuwe brede beroepscode voor het sociaal werk.

Naast het samenbrengen van de vier codes is de code ook geactualiseerd. Het resultaat is voor professionals tweeledig: het is een aansprekende code én het is een code waarop professionals aanspreekbaar willen zijn.

Beroepscode worden geschreven door beroepsverenigingen die de formele vertegenwoordiger van de professionals en hun professionele standaarden zijn. Ook deze code is tot stand gekomen na vele gesprekken met professionals uit alle vormen van sociaal werk en na consultatie van een keur aan deskundigen.

De BPSW dankt iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan de code. In het bijzonder sociaal werker en ethica Jurja Steenmeijer die als auteur alle bijdragen heeft verwerkt tot deze inspirerende tekst.

Sociaal werkers en de BPSW staan voor een samenleving waarin mensen tot hun recht komen en niemand aan zijn lot wordt overgelaten. Dat deze code daaraan mag bijdragen!

Jan Willem Bruins
Directeur BPSW

1 Bertje Jens, auteur van de eerste beroepscode voor professionals in sociaal werk uit 1962.

Inleiding

De missie van het sociaal werk

Professionals in sociaal werk streven ernaar dat mensen zich, in wisselwerking met hun sociale omgeving, zo goed mogelijk kunnen ontplooiën naar hun eigen aard, mogelijkheden, behoeften en opvattingen. Het eerste artikel van de beroepscode formuleert dat als het 'bevorderen dat mensen tot hun recht komen'. Professionals werken vanuit het besef dat het individu altijd in wisselwerking met zijn sociale omgeving leeft. Het bevorderen van welzijn heeft dan ook altijd individuele en contextuele aspecten die elkaar steeds onderling beïnvloeden. Die onderlinge wisselwerking maakt dat de professional een brede verantwoordelijkheid heeft naar: het individu, gezinsverbanden, groepen, gemeenschappen, en naar de samenleving als geheel. En dat de persoon altijd alleen begrepen en ondersteund kan worden binnen de verschillende levenssferen waarvan hij deel uitmaakt. Mensen floreren in een samenleving die als inclusief, rechtvaardig, zorgzaam en betrokken ervaren wordt. Een professional richt zich dus op het microniveau van het individu, het mesoniveau van de directe sociale omgeving en het macroniveau van de ordening van de samenleving in termen van wetgeving, beleid en voorzieningen. De internationale definitie van het sociaal werk² formuleert het als volgt:

"Sociaal werk is een praktijkgerichte professie en een academische discipline die maatschappelijke verandering, sociale cohesie en de emancipatie en zelfstandigheid van mensen bevordert. Principes van sociale rechtvaardigheid, mensenrechten, collectieve verantwoordelijkheid en respect voor diversiteit staan centraal in het sociaal werk. Versterkt door theorieën van sociaal werk, sociale wetenschappen, geesteswetenschappen en relevante lokale kennis, stimuleert het sociaal werk mensen en instituties om uitdagingen in het leven aan te gaan en het welzijn van individu en samenleving te verbeteren."

Deze definitie wordt vaak ingekort tot de kern: professionals in sociaal werk bevorderen het sociaal functioneren.

Maatschappelijke opdracht

Professionals werken vanuit een maatschappelijke opdracht en in lijn met de missie van het sociaal werk. De opdracht van de samenleving heeft betrekking op het bijstaan van mensen of groepen mensen. Wat iemand precies nodig heeft, verschilt van mens tot mens. Daarom beschikken professionals over een zekere mate van handelingsruimte om binnen gegeven kaders zo goed mogelijk aan te kunnen sluiten bij wat mensen nodig hebben, en maatwerk te kunnen leveren.

De handelingsruimte van professionals is geen volledig vrije en onbegrensde ruimte, waarin professionals naar persoonlijk goeddunken kunnen handelen. Hun handelen is gebonden aan verschillende kaders: wettelijke, vakinhoudelijke en beroepsethische kaders. Men noemt dit de professionele standaarden.

De verantwoordelijkheid om zorgvuldig te handelen is in verschillende wetten, waarmee professionals te maken hebben, opgenomen en beschrijft het handelen als 'goed hulpverlener'³:

"De hulpverlener moet bij zijn werkzaamheden de zorg van een goed hulpverlener in acht nemen en handelt daarbij in overeenstemming met de op hem rustende verantwoordelijkheid, voortvloeiende uit de voor hulpverleners geldende professionele standaard." (7:453 BW)

² International Federation of Social Work IFSW, 2014

³ Vergelijkbare wetsartikelen zijn opgenomen in de Jeugdwet (Jeugdwet 4.1.1, lid 3) en de Wmo artikel 3.2, lid 2c

Professionele autonomie

Met betrekking tot het zorgvuldig handelen binnen de discretionaire -of handelingsruimte wordt vaak gesproken over professionele autonomie. Autonomie is samengesteld uit het Griekse Autos (zelf) en nomos (wet). Autonomie betekent dat iemand zichzelf een stelsel van normen oplegt. Het handelen binnen de professionele ruimte wordt niet dwingend voorgeschreven, maar wordt wel ingevuld met kennis en opvattingen over het goede en het juiste. Professionals beschikken dus over een zekere vrijheid, maar hebben tegelijk de verantwoordelijkheid om hun handelen te funderen in beginselen die in vakkennis, wet en beroepsethiek verankerd zijn.

De ruimte van professionals om autonoom te handelen is dus het best te typeren als: de vrijheid om de richting van hun handelen in vaak complexe situaties te bepalen. Dit vraagt van professionals ook dat zij hun handelen kunnen verantwoorden richting de mensen voor wie zij zich inzetten, collega's, de organisatie en de samenleving. Professionele autonomie wil dus niet zeggen dat de professional uitsluitend op basis van persoonlijk inzicht of intuïtie handelt. Een autonome professional weegt de kaders zorgvuldig, reflecteert op zijn handelen en overlegt met collega's en experts. Op die manier laat een professional zien dat hij⁴ de handelingsruimte die hij heeft op zorgvuldige en verantwoordelijke wijze inricht. De beroepscode is een onderdeel van de professionele standaarden, die richting geeft aan het zorgvuldig en verantwoord handelen.

De beroepscode

In een beroepscode staat het fundament van de beroepsethiek van een beroepsgroep beschreven. Het gaat om waarden, beginselen en normen die het handelen van de professional inspireren en richting geven. Een beroepscode ondersteunt professionals in hun dagelijkse werk, en bevordert de ethische bekwaamheid en het vermogen om zorgvuldige en doordachte besluiten te nemen. Een beroepscode kent verschillende functies:

Transparantie

Deze beroepscode maakt duidelijk op welke waarden het werk van professionals in sociaal werk steunt, en welke normen daarbij in acht worden genomen. Zo kunnen mensen erop vertrouwen dat hun belangen worden behartigd en hun basale rechten daarbij worden gerespecteerd.

Leidraad voor de praktijk

In de beroepscode staan de afspraken – in de vorm van normen of artikelen – waaraan professionals zich zo veel als mogelijk dienen te houden bij de uitoefening van hun beroep. Op die manier helpt de beroepscode om te beslissen over het juiste handelen in een concrete situatie. De beroepscode dient als richtlijn voor het handelen in de dagelijkse praktijk en bij complexe ethische vragen.

Toetssteen

De beroepscode dient als toetssteen voor het handelen van een professional. Aan de hand van de beroepscode kan het gesprek worden aangegaan over de beroepswaarden en normen in relatie tot het handelen van de professional in een specifieke situatie. De beroepscode is, samen met vakinhoudelijke richtlijnen en veldnormen, een belangrijk instrument voor het toetsen van hun handelen. Bijvoorbeeld in het kader van **professionele toetsing**⁵.

Een steun in de rug

De beroepscode biedt professionals een steun in de rug in de dagelijkse praktijk. Omdat zij gebonden zijn aan naleving van de beroepscode, kunnen professionals zich beroepen op die verantwoordelijkheid. Een professional toetst daarom zijn maatschappelijke opdracht – en meer concreet: de opdracht vanuit organisatie en beleid – aan de beroepsnormen in de code. Als een opdracht op gespannen voet staat met de

⁴ Overal waar 'hij' staat kan ook 'zij' of een ander voornaamwoord gelezen worden.

⁵ Alle blauw gekleurde begrippen zijn terug te vinden in de [begrippenlijst op pagina 27](#) in deze beroepscode.

beroepsnormen, dan heeft hij met de beroepscode een 'gezaghebbend' document in handen waarmee hij het gesprek kan aangaan.

Positioneren en profileren

Door zich te conformeren aan de beroepscode laat de beroepsgroep zien dat zij de handelingsruimte die zij heeft zorgvuldig inricht. Het is de professionele autonomie – in de zin van het zichzelf opleggen van een stelsel van normen – die individuen en de samenleving als geheel het vertrouwen geeft dat professionals zich in de dagelijkse praktijk laten leiden door ethische uitgangspunten. Daarmee positioneren professionals in sociaal werk zich als deskundige, zorgvuldige en zelfstandige actoren in het brede werkveld.

De beroepscode in de dagelijkse praktijk

De beroepscode is een ethische leidraad voor iedere professional die werkt in het sociaal werk. In dagelijkse situaties of bij bovengenoemde spanningsvelden helpt de beroepscode om de handelingsrichting te bepalen. Er staan echter geen kant en klare oplossingen in, maar geeft de ethische uitgangspunten voor zorgvuldig handelen weer. De kernwaarden en artikelen vragen om een interpretatie en uitwerking in concrete praktijksituaties. Daarbij is collegiaal overleg onontbeerlijk. Het overleggen met directe collega's, experts en beroepsgenoten helpt bij het toepassen van de abstracte normen in het dagelijks werk.

Kernwaarden van professionals in het sociaal werk

De centrale missie – zoals omschreven in de definitie van Sociaal Werk – is uitgewerkt in een aantal kernwaarden⁶:

Respect voor menselijke waardigheid en autonomie

Professionals in sociaal werk herkennen en erkennen de inherente waarde en waardigheid van mensen. Ze respecteren de zelfbeschikking van het individu, zijn gericht op de specifieke kwaliteiten, ambities en beperkingen van het individu en bevorderen emancipatie van individuen, groepen en gemeenschappen⁷. Professionals zijn zich bewust van de inbedding van mensen in kleinere en grotere sociale verbanden, en bevorderen dat zij betekenisvolle relaties kunnen aangaan met anderen. Bovenal hebben ze oog voor het unieke van mensen, sluiten aan bij hun levensproject en erkennen hun historische en cultuurspecifieke ervaringen.

Betrokkenheid en de bereidheid om mensen bij te staan

Professionals in sociaal werk zijn betrokken bij het welzijn en de ontwikkeling van mensen in relatie tot hun sociale omgeving. Vanuit die betrokkenheid staan zij mensen bij en bekommeren zich om hen. Professionals zijn zich bewust dat alle interventies berusten op het fundament van een goede werkrelatie met individuen, groepen en gemeenschappen. Met respect voor hun eigen welzijn, gezondheid en veiligheid, plaatsen zij de belangen van de mensen waarvoor zij zich inzetten boven hun eigen belangen. Professionals zoeken samen met mensen naar de invulling van een betekenisvol leven, en beslissen samen over de doelen en werkwijzen.

Sociale rechtvaardigheid en mensenrechten

Professionals sluiten met hun beroepscode aan bij fundamentele mensen- en kinderrechten, zoals beschreven in internationale verdragen⁸ en de Grondwet. Professionals bevorderen sociale rechtvaardigheid in het algemeen, en in het bijzonder voor de mensen waarmee zij werken. Ze zijn alert op hoe maatschappelijke ontwikkelingen en beleid kunnen leiden tot onrecht en ongelijkheid, en behartigen actief de belangen van mensen. Professionals in sociaal werk stimuleren en bevorderen het recht om te participeren in de samenleving. Ze erkennen en waarderen diversiteit en staan op tegen discriminatie. Ze bevorderen dat iedereen gelijke toegang heeft tot informatie, dienstverlening, ondersteuning en hulp. Zo dragen zij bij aan een inclusieve samenleving en sociale rechtvaardigheid en gelijkwaardigheid.

Deskundigheid en zorgvuldigheid

Professionals erkennen dat kennis, vaardigheden en beroepshouding de basisingrediënten zijn voor zorgvuldig handelen. Hiermee respecteren zij de wettelijke kaders, en het is in lijn met de professionele standaarden. Professionals bewaken de onafhankelijkheid van hun oordeel om de belangen van mensen maximaal te kunnen behartigen. Ze zijn te allen tijden bereid om verantwoording af te leggen over hun handelen aan cliënten, beroepsgenoten, werkgevers en de samenleving. Ook zijn zij zich ervan bewust dat het reflecteren op het eigen handelen een essentieel onderdeel is van hun vakbekwaamheid. Professionals streven ernaar om hun kennis en deskundigheid te vergroten en zorgvuldig toe te passen in de praktijk. Ze zetten zich in om hun kennis te delen met anderen en bij te dragen aan de gezamenlijke kennisbasis van het beroep.

6 Met deze kernwaarden wordt aangesloten bij het Global Social Work Statement of Ethical Principles, IFSW/ IASSW, 2018.

7 In de brede praktijk van het sociaal werk zijn veel aanduidingen gangbaar voor de mensen op wie het handelen van de professional gericht is: bewoners, deelnemers, groepen, gemeenschappen, cliënten of patiënten. Omwille van de leesbaarheid hanteert deze code afwisselend 'mens' of 'cliënt'. Met name als er sprake is van een begeleidings- of hulpverleningsrelatie en het aanspreekbaar zijn op de professionele standaarden wordt soms de voorkeur gegeven aan het woord cliënt. Zie de begrippenlijst voor een toelichting.

8 Bijvoorbeeld: de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, internationale verdragen rond de rechten van kinderen, van mensen met een handicap, en conventies over burger en politieke rechten en de uitbanning van discriminatie.

Betrouwbaarheid en integriteit

Professionals zijn zich bewust van de missie, kernwaarden en ethische beginselen van het beroep, en handelen in lijn daarmee. Ze zijn integer, transparant en betrouwbaar, met respect voor vertrouwelijkheid, privacy en veiligheid. Ze zijn zich bewust van de rol die zij hebben voor het welzijn en belang van mensen. Ze bieden daarover duidelijkheid aan alle betrokkenen, en handelen in overeenstemming daarmee. Ze bewaken de grenzen van de professionele relatie om te voorkomen dat hierover verwarring ontstaat. Waar verschillende rollen, posities en belangen op gespannen voet komen te staan, zijn professionals daarover transparant en maken duidelijk wat anderen van hen mogen verwachten.

Professionals in sociaal werk erkennen dat mensen zich bewegen in sociale relaties en verbanden, en voor hun welbevinden daarvan afhankelijk zijn. De blik is dus altijd gericht op het individu én op de sociale omgeving. Wanneer het gaat om (gedeeltelijk) wilsonebekwame mensen, neemt de professional een houding aan van meerzijdige partijdigheid. Bijvoorbeeld in de jeugdhulp en jeugdbescherming wordt het hele systeem ondersteund om te waarborgen dat de jeugdige zo goed en veilig mogelijk kan opgroeien. Die houding betekent echter niet dat de belangen van degene op wie het handelen van de professional primair gericht is buiten beeld mogen raken.

De reikwijdte van de beroepscode

Deze beroepscode is bedoeld voor alle professionals in het sociaal werk. Zij zijn werkzaam in veel verschillende functies, zoals jeugd- en gezinsprofessional, maatschappelijk werker, opbouwwerker, wijk sociaal werker, sociaal-agogisch begeleider, jongerenwerker, ggz-agoog, reclasseringswerker of casemanager dementie. En sociaal werkers zijn actief in veel werkvelden waaronder wijkteams en de gemeentelijke toegang, de jeugdzorg, de ggz, de (bedrijfs-) gezondheidszorg, de gehandicaptenzorg, de ouderenzorg, de maatschappelijke opvang, buurthuizen, het onderwijs en het forensisch werk. Als lid van de beroepsgroep zijn professionals bereid deze beroepscode als richtinggevend en toetssteen voor hun professioneel handelen te accepteren, en daarop aanspreekbaar te zijn door cliënten en beroepsgenoten.

Professionals die geregistreerd zijn in een [beroepsregister](#) en/of lid zijn van een [beroepsvereniging](#) zijn nadrukkelijker gebonden aan de beroepscode. Ook zijn zij op naleving daarvan aanspreekbaar, bijvoorbeeld binnen verschillende vormen van professionele toetsing.

Deze beroepscode is van toepassing op de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden die bij een werksetting en functie horen. Dit betekent dat wanneer de professional een functie bekleedt in een werksetting waarin sommige in deze code beschreven handelingen niet voorkomen, de bij de handeling behorende normen niet van toepassing zijn.

Samen verantwoordelijk voor een ethische praktijk

Ook leidinggevend, supervisors, onderzoekers, docenten en adviseurs doen er goed aan om op de hoogte te zijn van de beroepsethische normen die in het sociaal werk gelden. De verantwoordelijkheid voor het handelen binnen de beroepsethische kaders berust immers niet alleen bij de professional. Alle actoren samen hebben op eigen wijze deel aan het vormgeven van de ethische praktijk van het sociaal werk. De professional zal in de praktijk wel vaak de eerste zijn die opmerkt dat de ethische uitgangspunten onder druk staan. Hij is er volgens deze beroepscode aan gehouden om daarover een signaal af te geven aan de organisatie, beleidsmakers, het publiek en de politiek.

Leeswijzer

Deze beroepscode vertaalt de kernwaarden van de beroepsgroep in concrete normen. De beroepsnormen worden in de beroepscode artikelen genoemd. Alle artikelen zijn voorzien van een toelichting. Deze toelichtingen zijn bedoeld ter verduidelijking; om gestalte te geven aan de norm waartoe ze behoren. Bij de artikelen zijn de onderliggende kernwaarden vermeld die het grondplan van de collectieve beroepsethiek vormen. Zo wordt duidelijk dat alle normen terug zijn te voeren op de kernwaarden, die op hun beurt weer direct zijn afgeleid van de missie en definitie van het beroep.

De artikelen in de code zijn in verschillende hoofdstukken ondergebracht: algemene normen, normen in relatie tot cliënten, normen betreffende samenwerking, normen in relatie tot de organisatie, tot beroepsgenoten en tot de samenleving.

Artikelen

ALGEMENE NORMEN

RESPECT VOOR MENSELIJKE WAARDIGHEID EN AUTONOMIE

Artikel 1 – Mensen tot hun recht laten komen

Het beroepsmatig handelen van de professional is erop gericht mensen in wisselwerking met hun omgeving tot hun recht te laten komen.

Toelichting

Het 'tot hun recht komen' wil zeggen dat mensen zich kunnen ontplooiën naar eigen aard, behoeften en opvattingen. Een professional erkent en bevordert – waar mogelijk – het welzijn en sociaal-maatschappelijk functioneren van mensen. Professionals ondersteunen en begeleiden mensen bij het realiseren van hun doelen en levensinvulling. Zij richten zich daarbij niet alleen op de personen, maar ook op leefomstandigheden. Zoals voldoende ontwikkelingsmogelijkheden, een veilige leefomgeving en ondersteuning bij het vormen van en deelnemen aan sociale verbanden en netwerken.

Professionals zijn er alert op dat mensen niet altijd zelfstandig voor hun belangen kunnen opkomen, bijvoorbeeld door leeftijd, ziekte of een aandoening. Zij hebben de verantwoordelijkheid om de belangen van deze personen zorgvuldig in kaart te brengen en richtinggevend te laten zijn bij beslissingen over hun leven. Als dat in het belang van de cliënt is, kan de professional bevorderen dat er een (wettelijke) vertegenwoordiger wordt aangesteld.

Professionals zetten zich in om de sociaal maatschappelijke positie van mensen te verbeteren, en sociale rechtvaardigheid en de naleving van mensenrechten te bevorderen. In lijn met dit streven is de professional alert op maatschappelijke ontwikkelingen en beleidseffecten die het tot hun recht komen van mensen kunnen belemmeren.

DESKUNDIGHEID

Artikel 2 – Deskundige beroepsuitoefening

De professional oefent zijn beroep vakbekwaam uit op basis van actuele kennis en recente inzichten. Hij onderhoudt zijn beroepskennis, beroepscompetenties en professionele houding op aantoonbare wijze.

Toelichting

Met *actuele kennis* en *recente inzichten* wordt bedoeld op kennis vanuit wetenschap en praktijk en op ervaringskennis. Concreet gaat het bijvoorbeeld om kennis over beschermende en risicofactoren, werkzame interventies, juridische kaders, kennis over maatschappelijke ontwikkelingen en de effecten daarvan op mensen en sociale verbanden.

Professionals zijn zich bewust van de grenzen van hun eigen vakbekwaamheid. Wanneer de grens van de eigen deskundigheid is bereikt, reageren professionals op passende wijze door expertkennis actief te betrekken of door te verwijzen naar een professional die beter aansluit bij de specifieke ondersteuningsvraag.

De professional toetst zijn handelen aan de missie van het beroep en staat niet toe dat zijn deskundigheid wordt gebruikt voor belangen die in strijd zijn met de missie van het beroep.

BEREIDHEID OM MENSEN BIJ TE STAAN

Artikel 3 – Bereid ieder mens te helpen

De professional toont ten aanzien van ieder mens gelijke bereidheid tot het aangaan van een professionele relatie.

Toelichting

Gelijke bereidheid betekent dat de professional bij het aangaan van de professionele relatie geen onderscheid maakt op grond van etniciteit, nationaliteit, seksuele geaardheid, aard van de problemen, levensovertuiging, maatschappelijke/morele standpunten of politieke voorkeur.

Gelijke bereidheid betekent dat ook wanneer de complexiteit van de problematiek groot is en de kans op het gewenste resultaat mogelijk gering is, de professional bereid is tot het aangaan van een professionele relatie.

De professional kan ook zelf het initiatief nemen voor het aangaan van contact. Bijvoorbeeld wanneer de eigen kracht, zelfredzaamheid, kennis of het zelfinzicht van de persoon beperkt is, en alleen door initiatief van de professional gestreefd kan worden naar realisatie van artikel 1.

De gelijke bereidheid een professionele relatie aan te gaan betekent niet dat de professional in de praktijk iedereen ook moet helpen. Mogelijke aspecten die een adequate werkrelatie belemmeren:

- Wanneer de ondersteuning niet (meer) te verenigen is met de voor een goed hulpverlener geldende professionele standaarden en/of de missie van het beroep.
- Wanneer de ondersteuningsvraag niet (langer) aansluit bij de deskundigheid en competenties van de professional of de opdracht/doelstelling van de organisatie.
- Wanneer de veiligheid van de professional in het geding komt.

In bovenstaande situaties overlegt de professional met een beroepsgenoot of leidinggevende, en overweegt of verwijzing naar een andere professional of organisatie passend en mogelijk is.

BETROUWBAARHEID, INTEGRITEIT

Artikel 4 – Bevorderen van het vertrouwen in het beroep

De professional is zich bij het handelen steeds bewust van de missie van het beroep. Hij bevordert door het naleven van de beroepsnormen – en door daar verantwoording over af te leggen – het vertrouwen in de beroepsgroep.

Toelichting

De professional is zich ervan bewust dat acceptatie en naleving van deze beroepscode mede voorwaarde is voor het vertrouwen dat personen kunnen stellen in het beroep en de beoefenaren van dat beroep.

De professional is zich ervan bewust dat dit vertrouwen zowel de beroepsuitoefening als het maatschappelijk/ persoonlijk leven daarbuiten betreft. Hij vermijdt handelingen die het vertrouwen in de beroepsgroep kunnen beschadigen.

RELATIE MET INDIVIDUEN, GROEPEN EN GEMEENSCHAPPEN

RESPECT VOOR MENSELIJKE WAARDIGHEID

Artikel 5 – Respect

De professional respecteert, erkent en bevordert de menselijke waardigheid van de unieke persoon.

Toelichting

Professionals streven ernaar om het vermogen tot verandering en zelfrealisatie bij individuen aan te spreken en te vergroten, en hebben daarbij oog voor hun unieke talenten, mogelijkheden en eventuele beperkingen.

De professional toont respect met transparantie, openheid en zorgzaamheid. En gaat soms over tot ‘actieve bescherming’. Bijvoorbeeld ten aanzien van mensen die niet of verminderd voor hun eigen belangen kunnen opkomen, zoals kinderen en mensen met een verstandelijke beperking of psychische aandoening.

De professional respecteert dat personen of (gezins)systemen binnen de grenzen van de wet eigen keuzes maken. Indien een rechter de zelfbeschikking van personen (forensische zorg) of het gezag van ouders (jeugdbescherming) heeft beperkt, blijft de professional binnen de gegeven ruimte streven naar zoveel mogelijk zelfbeschikking en waardigheid.

De professional is zich bewust van de – soms strijdige – verantwoordelijkheden die hij heeft ten opzichte van individuen, gemeenschappen en de samenleving als geheel. Hij streeft ernaar om belangenconflicten tussen individuen en de bredere sociale gemeenschap op verantwoorde manier op te lossen. Dit doet hij binnen wettelijke en beleidskaders en in lijn met de kernwaarden, ethische beginselen en handelingsnormen van de professie.

INTEGRITEIT

Artikel 6 – Macht en afhankelijkheid

De professional gaat een verantwoorde professionele relatie aan met mensen, waarin hij het gezag, de invloed en het eventuele overwicht ten opzichte van de ander in positieve zin aanwendt.

Toelichting

De professional is zich ervan bewust dat de relatie met mensen asymmetrisch kan zijn, dat wil zeggen dat mensen zich ten opzichte van de professional in een min of meer afhankelijke positie kunnen bevinden. De professional misbruikt het overwicht dat voortvloeit uit zijn deskundigheid en positie niet. Hij laat na om de eigen wil of mening van anderen te manipuleren, of om persoonlijke belangen (materieel of immaterieel) na te streven.

TRANSPARANTIE

Artikel 7 – Informatievoorziening

De professional verschaft de cliënt voldoende, duidelijke en relevante informatie over de aard, doelen en kenmerken van de professionele relatie.

De professional zorgt ervoor dat de informatie wordt gegeven in begrijpelijke taal, biedt ruimte voor vragen en overtuigt zich ervan dat de cliënt de verstrekte informatie heeft begrepen.

Wanneer iemand (gedeeltelijk) **wilsonbekwaam** is, zorgt de professional ervoor dat de wettelijk vertegenwoordiger op de hoogte is van de aard, doelen en kenmerken van de geboden hulp of dienstverlening.

De professional verschaft relevante informatie bij aanvang, of gedurende het proces van de professionele relatie. Hiermee wordt tenminste bedoeld de informatie over:

- de reden voor de professionele relatie en de doelstellingen van het professionele contact, inclusief de grenzen daaraan;
- de mogelijkheden, vormen en wijzen van de beroepsuitoefening, gebruikte methoden en interventies, en de verwachte effecten daarvan – voor zover deze te overzien zijn;
- de beroepsethische normen (beroepscode) en mogelijkheden tot feedback of klachten;
- de (rechts)positie van de cliënt, met name in die sectoren waarin het juridisch kader de rechtspositie in belangrijke mate inkleurt (zoals in de jeugdbescherming, voogdij of de gedwongen hulpverlening);
- het recht op privacy en de geheimhoudingsplicht van de professional, het recht op inzage en afschrift van het dossier, en de mogelijkheid tot het aanvullen of corrigeren daarvan;
- wettelijke bepalingen over het delen van informatie, zoals bijvoorbeeld – maar niet uitsluitend – het meldrecht bij vermoedens van kindermishandeling, huiselijk geweld of risico's voor de ontwikkeling van kinderen/jeugdigen;
- de wijze van gebruik van elektronische communicatie en digitalisering van informatie in de professionele relatie en de risico's daarvan;
- de mogelijke interne en externe (keten)samenwerkingsverbanden en de mogelijke gevolgen daarvan voor betrokkenen, bijvoorbeeld ten aanzien van het recht op privacy;
- eventuele kosten van de diensten en mogelijke vergoeding daarvan.

Artikel 8 – Toestemming voor de professionele relatie

De professional gaat op basis van toestemming een professionele relatie aan.

Toelichting

Dit betekent dat de professional pas met de uitvoering begint als hij zich ervan heeft vergewist dat: de cliënt de aard van de ondersteuning, de doelen, de werkwijze en het plan van aanpak heeft begrepen (artikel 7), en hij weet wat de cliënt daarvan vindt en de cliënt daarvoor **toestemming** heeft gegeven.

In werksettingen waarin mensen (gedeeltelijk) wilsonbekwaam zijn, betreft de professional de wettelijke vertegenwoordiger en/of diens familie of contactpersoon. Met betrekking tot hulp aan jeugdigen of handelingsonbekwame personen bepalen wettelijke richtlijnen wiens toestemming minimaal vereist is. Hierbij is en blijft zelfbeschikking en toestemming zo veel als mogelijk het uitgangspunt.

Bij gedwongen hulpverlening op basis van een rechterlijke uitspraak, is toestemming vaak niet mogelijk of nodig. De professional vraagt echter in alle gevallen evengoed naar de zienswijze en opvattingen van degenen die door het handelen geraakt worden.

Er kunnen zich in de praktijk (nood)situaties voordoen waarbij de toestemming niet kan worden afgewacht, of dat handelen zonder toestemming geboden is. Bijvoorbeeld in situaties waarin er (een vermoeden van) ernstig nadeel speelt, zoals (dreigend) fysiek, psychisch of seksueel geweld. De professional weegt dan het handelen **zorgvuldig** af en maakt waar nodig gebruik van de wettelijke meldrechten, zoals de meldcode.

ZORGVULDIGHEID

Artikel 9 – Beëindiging van de professionele relatie

De professional is verantwoordelijk voor een zorgvuldige afsluiting bij beëindiging van de professionele relatie als zijn ondersteuning niet meer gewenst of nodig is, of als hij niet (meer) kan voldoen aan de ondersteuningsvraag.

De professional zorgt ervoor dat hij de professionele relatie niet onnodig laat voortduren. Bijvoorbeeld wanneer aan de ondersteuningsvraag is voldaan en of mensen met voldoende eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid tot hun recht kunnen komen.

De professional weegt het besluit om de professionele relatie te beëindigen terwijl er nog een ondersteuningsbehoefte bestaat op zorgvuldige wijze af, en neemt daarbij de volgende aspecten mee:

- Als de ondersteuningsvraag nog wel aanwezig is, maar is veranderd, overweegt de professional of hij nog tegemoet kan komen aan de vraag.
- In hoeverre voor het handelen de toestemming nog verondersteld mag worden. Bijvoorbeeld wanneer de cliënt en de professional bij een vrijwillig contact het niet (meer) eens zijn over de aard van het probleem, de oplossing of de aanpak.
- De deskundigheid van de professional en de grenzen daaraan. De professional toetst bij zichzelf of hij (nog) over de benodigde kennis en competenties beschikt om een passend antwoord te geven op de ondersteuningsvraag.
- In hoeverre niet (meer) kan worden gewerkt conform de professionele standaarden, de missie van het beroep en/of de doelstelling en het beleid van de organisatie.

De professional verantwoordt zijn besluit aan de cliënt en geeft in zijn verantwoording over de beslissing aan in welke mate de afsluiting of verwijzing bijdraagt aan het belang van de cliënt. De professional zorgt bij een eventuele doorverwijzing voor een zorgvuldige begeleiding en overdracht.

BETROUWBAARHEID

Artikel 10 – Vertrouwelijkheid

De professional behandelt informatie over mensen en hun omstandigheden vertrouwelijk.

Toelichting

De professional dient een betrouwbare partner te zijn. Mensen moeten erop kunnen rekenen dat alle vertrouwelijke informatie geheim blijft.

De plicht tot geheimhouding dient niet alleen het belang van de mensen op wie het handelen gericht is, maar ook het algemeen belang en dat van het beroep. Iedere persoon moet zich zonder angst voor schending van diens privacy tot een professional kunnen wenden.

De professional waarborgt de vertrouwelijkheid, die niet alleen betrekking heeft op persoonlijke gegevens of privacygevoelige informatie, maar ook op de gehele persoonlijke levenssfeer van mensen. Vertrouwelijkheid raakt aan privacyaspecten, zoals bijvoorbeeld: het niet onaangekondigd binnengaan van een persoonlijke ruimte, het ervoor zorgdragen dat persoonlijke gesprekken buiten het gehoor van anderen plaatsvinden, of het respecteren van persoonlijke eigendommen.

Artikel 11 – Uitwisselen van informatie

De professional vraagt toestemming voordat hij aan derden informatie over cliënten vraagt of verschaft, of met hen overlegt om op te treden voor of namens de cliënt.

Toelichting

Iedere keer – behalve in de toelichting bij dit artikel genoemde uitzonderingen – dat de professional informatie over de cliënt wil verkrijgen of verstrekken, vraagt hij toestemming aan de cliënt en legt hij de gegeven toestemming vast

Geen toestemming is vereist wanneer gevaar dreigt of wettelijke verplichtingen gelden die hiervan afwijken. Zie hiervoor artikel 13. Maar ook bij deze uitzondering geldt dat de professional streeft naar toestemming, tenzij met het vragen van toestemming ernstig nadeel voor cliënten of derden ontstaat.

Wanneer meerdere hulpverleners binnen dezelfde instelling een professionele relatie hebben met de cliënt, is voor afstemming of overleg niet steeds opnieuw toestemming vereist, mits: het overleg noodzakelijk is, het doel duidelijk en de cliënt op de hoogte is van het beleid van de instelling.

Bij samenwerkings- en overlegsituaties vindt verstrekking van informatie plaats op basis van toestemming van de cliënt of zijn wettelijke vertegenwoordiger, en alleen voor zover: het doel en de noodzaak van het delen duidelijk zijn, alleen de noodzakelijke informatie gedeeld wordt en er geen alternatief is.

Wettelijk vastgelegde leeftijdsgrenzen bepalen of de professional aan de jeugdige zelf, en/of aan diens wettelijke vertegenwoordiger(s), of aan jeugdige én wettelijke vertegenwoordigers toestemming vraagt voor het uitwisselen van informatie. Als de jeugdige ook toestemming moet geven, dan is het van belang om de wilsbekwaamheid vast te stellen.

Het niet verkrijgen van toestemming om informatie uit te wisselen, betekent overigens niet automatisch dat de professionele relatie moet worden beëindigd. Het is wel aanleiding om met de betrokkene te bespreken op welke manier dat de hulpverlening of ondersteuning kan belemmeren.

ZORGVULDIGHEID

Artikel 12 – Professionele afweging bij toestemming

De professional weegt bij toestemming van de cliënt tot het opheffen van de geheimhoudingsplicht zorgvuldig alle belangen en waarden af alvorens te beslissen of hij daadwerkelijk volgens die toestemming kan en wil handelen.

Toelichting

Toestemming over het uitwisselen van informatie dient vrij, specifiek, geïnformeerd, ondubbelzinnig en aantoonbaar gegeven te worden. De professional heeft een verantwoordelijkheid om na te gaan in hoeverre aan deze vereisten is voldaan.

Toestemming betekent niet automatisch dat de professional ook altijd informatie met derden uitwisselt. Met zorgvuldig professioneel handelen en in achtneming van deze beroepscode, beroepsstandaarden en wet- en regelgeving dient de professional in de gegeven situatie af te wegen welke van de in het geding zijnde belangen voorrang dient te krijgen. Oftewel of het delen van informatie ondanks de gegeven toestemming niet strijdig is met de belangen van de betrokkenen.

ZORGVULDIGHEID, VEILIGHEID

Artikel 13 – Het verstrekken van informatie buiten toestemming

Het is de professional toegestaan om onder bepaalde omstandigheden zijn plicht tot geheimhouding te doorbreken, dit mag:

- als het delen van informatie het laatste redmiddel is om gevaar voor personen te voorkomen en toestemming vragen niet mogelijk of wenselijk is;
- als toestemming vanwege wettelijke bepalingen niet nodig is;
- als de cliënt (gedeeltelijk) wilsonbekwaam is en er in een noodsituatie geen wettelijke vertegenwoordiger geraadpleegd kan worden.

Toelichting

In geval van handelen bij (een vermoeden van) ernstig nadeel voor personen (**conflict van plichten**) overlegt de professional met beroepsgenoten en/of andere deskundigen. Om te bepalen op welke wijze, naar wie en hoe verstrekkend informatie gedeeld mag worden, worden criteria van schade, doeltreffendheid, subsidiariteit en proportionaliteit gehanteerd⁹.

Met (een vermoeden van) ernstig nadeel voor personen wordt niet alleen fysiek gevaar bedoeld, maar ook andere bedreigingen, zoals bedreiging van psychisch of seksueel geweld. Bij kwetsbare mensen die niet of moeilijk voor hun eigen belangen kunnen opkomen is de professional extra alert op signalen die zouden kunnen wijzen op geweld.

Het doorbreken van de geheimhouding als laatste redmiddel om gevaar af te wenden, geldt ook bij gevaar voor de bij de hulpverlening betrokken hulp en dienstverleners, bijvoorbeeld de professional zelf.

Wettelijk vastgelegde bevoegdheden ten aanzien van het delen van informatie kunnen – indien ze bekend zijn gemaakt aan de cliënt – de plicht tot geheimhouding opheffen. Zoals het meldrecht bij (vermoedens van) kindermishandeling en huiselijk geweld en de wettelijke informatieplicht aan de gezinsvoogd. De professional gebruikt dan de meldcode om te beoordelen welke handelingen noodzakelijk zijn om het gevaar af te wenden, en in hoeverre deze handelingen afhankelijk moeten zijn van toestemming van de betrokkenen.

Indien de persoon (gedeeltelijk) wilsonbekwaam is, en de wettelijke vertegenwoordiger niet geraadpleegd kan worden, kan in een noodsituatie worden gehandeld buiten toestemming. Indien er geen wettelijke vertegenwoordiger is aangesteld, spant de professional zich er voor in dat er een wettelijke vertegenwoordiger wordt aangesteld.

Handelen buiten toestemming betekent niet automatisch dat het uitwisselen van informatie tevens buiten medeweten geschiedt. Alleen wanneer het op de hoogte brengen van het voornemen om buiten toestemming

⁹ Zie begrippenlijst bij *conflict van plichten* voor een toelichting op deze criteria

te handelen een ernstig nadeel oplevert voor betrokkenen, kan de professional na zorgvuldige afweging besluiten om ook buiten medeweten te handelen.

VERTROUWELIJKHEID, INTEGRITEIT

Artikel 14 – Beroep op de geheimhoudingsplicht bij de rechter

De professional beroept zich bij de rechter op de plicht tot geheimhouding indien het afleggen van een getuigenis of beantwoording van bepaalde vragen strijdig is met die plicht.

Toelichting

Wanneer de professional van de cliënt geen toestemming heeft om te getuigen, of als er andere zwaarwegende redenen zijn om niet te spreken, dan beroept de professional zich op zijn verschoningsrecht. Het is aan de rechter om te beoordelen of het beroep op geheimhouding in een specifieke situatie legitiem is.

ZORGVULDIGHEID, TRANSPARANTIE

Artikel 15 – Verslaglegging en dossiervorming

De professional verzamelt voor de ondersteuning en hulpverlening relevante informatie en legt deze zorgvuldig en op verantwoorde wijze vast.

Verslaglegging en dossiervorming zijn noodzakelijk om een verantwoorde professionele relatie op te bouwen, het handelen tegenover de cliënt inzichtelijk en transparant te maken, het professionele handelen te kunnen verantwoorden, en om de dienstverlening zo nodig over te kunnen dragen.

Relevante informatie betreft informatie over de persoon, diens omstandigheden en de voortgang van het hulp en dienstverleningsproces, die:

- noodzakelijk is voor het doel van de professionele relatie en bijdraagt aan het tot hun recht komen van cliënten;
- zo feitelijk mogelijk wordt beschreven, waarbij slechts interpretaties worden opgenomen als die duidelijk als zodanig worden aangegeven en noodzakelijk zijn voor (het eventueel overnemen van) het verdere hulp of dienstverleningsproces;
- alleen als diagnose of suggestie van een diagnose wordt vastgelegd in het dossier door een deskundig persoon. De naam van degene die de diagnose heeft gesteld en de datum van de vaststelling worden in het dossier opgenomen;
- pas worden aangemerkt als ‘definitief’ als zij doorgesproken zijn met de cliënt. Is dit nog niet gebeurd dan wordt dit vermeld.

Niet iedere professional houdt in zijn praktijk een formeel dossier bij. Professionals die als individueel hulpverlener of casusregisseur werken doen dat in ieder geval wel. Professionals die geen dossier bijhouden, maar wel aantekeningen maken over personen, houden zich aan de normen die voor een dossier gelden.

Wettelijke bepalingen bieden de kaders voor de aard van informatie die vastgelegd mag worden, de wijze waarop, en de bewaartermijnen. Uitgangspunt voor de bewaartermijn die niet wettelijk is vastgelegd is: zo kort als mogelijk, zo lang als nodig. De professional verantwoordt welke informatie hij met welk doel vastlegt, op welke wijze dat gebeurt en de bewaartermijn van het dossier.

Artikel 16 – Bewaking van het dossier

De professional bewaakt dat dossiers, verslagen en rapportages op zorgvuldige wijze worden bewaard.

Toelichting

De professional is erop alert dat de vastgelegde informatie ontoegankelijk is voor personen die daartoe niet gemachtigd zijn.

Bij geautomatiseerde of digitale informatiesystemen betekent dit dat de professional zorgvuldigheid en kwaliteit in acht neemt op het gebied van hardware, software en gebruikersgegevens. En hij is er alert op dat de beveiliging van deze systemen voortdurend wordt geëvalueerd en eventueel wordt bijgesteld.

De professional deelt deze verantwoordelijkheid met de organisatie waar hij werkt en met zijn collega's. De professional gaat na of de gegevensverwerking binnen de organisatie in lijn is met de beroepscode en de geldende privacywetgeving. Wanneer de professional opmerkt dat het dossierbeleid van de organisatie hiermee in strijd is, gaat hij daarover het gesprek aan binnen de organisatie.

TRANSPARANTIE, VERANTWOORDING

Artikel 17 – Inzage in het dossier

De professional verleent de cliënt en/of diens wettelijke vertegenwoordiger desgevraagd inzage in het dossier, tenzij dit voor de cliënt ernstig nadeel oplevert.

Toelichting

Iedere persoon heeft recht op inzage in de over hem vastgelegde gegevens en informatie. De professional doet er goed aan cliënten te informeren over wettelijke rechten en beroepsethische normen rond inzage en verstrekking.

Wettelijk vastgelegde leeftijdsgrenzen bepalen wanneer jeugdigen en/of hun wettelijke vertegenwoordigers/ouders inzagerecht hebben.

De professional maakt een inschatting van mogelijk ernstig nadeel voor de cliënt dat kan optreden bij inzage. Slechts bij hoge uitzondering kan inzage geweigerd worden, of bepaalde informatie bij de inzage of de verstrekking van een afschrift achterwege worden gehouden. Dit kan alleen als al het mogelijke is gedaan om het ernstig nadeel te voorkomen. Wanneer er sprake is van niet te voorkomen ernstig nadeel, verleent de professional inzage aan een door de cliënt aan te wijzen vertrouwenspersoon.

De professional zorgt ervoor dat de cliënt en/of wettelijke vertegenwoordiger geen privacygevoelige informatie over derden in het dossier kan inzien.

TRANSPARANTIE, RESPECT VOOR ZELFBESCHIKKING

Artikel 18 – Dossier aanvullen en corrigeren

De professional biedt de cliënt en/of diens wettelijke vertegenwoordiger de mogelijkheid om gegevens in het dossier aan te vullen of te corrigeren.

Toelichting

Wanneer de cliënt van mening is dat de in het dossier vastgelegde gegevens niet correct zijn, maakt de professional daar in het dossier een aantekening van. Feitelijke informatie die aantoonbaar incorrect is, dient te worden gecorrigeerd. Bevindingen en conclusies die als een professioneel oordeel beschouwd kunnen worden, moeten als zodanig worden weergegeven en vallen niet onder het correctierecht.

Wanneer er verschillen van mening bestaan over de juistheid van informatie, neemt de professional de verschillende zienswijzen – met vermelding van de bron – in het dossier op.

Bij aanvullingen en/of correcties (inclusief verwijderingen) van tekst in het dossier, geeft de professional aan wie om de aanvullingen en/of correcties verzocht heeft.

De cliënt heeft er recht op dat op zijn verzoek gegevens in het dossier, of het gehele dossier, worden verwijderd c.q. vernietigd. De professional gaat na of de vernietiging van de gegevens niet in strijd is met wettelijke bepalingen en/of de belangen van de cliënt, of belangen van derden.

SAMENWERKING

DESKUNDIGHEID, ZORGVULDIGHEID

Artikel 19 – Samenwerking in de hulp- en dienstverlening

De professional werkt samen met anderen binnen en buiten de eigen organisatie wanneer dit in het belang is van het ondersteuningsproces. Daarbij erkent hij de eigen aard en waarde van de bijdrage van anderen.

Toelichting

Verantwoord samenwerken betekent dat de professional vanuit zijn eigen competenties en beroepsethiek bijdraagt aan de samenwerking. De professional erkent daarbij de grenzen van de eigen expertise en is bereid eigen (voor)oordelen ter discussie te stellen.

De professional toont respect voor de bijdrage van samenwerkingspartners en probeert verschillen van mening op een constructieve manier op te lossen.

Een professional verleent geen medewerking aan werkzaamheden met of van anderen indien deze ingaan tegen zijn beroepsnormen.

De professional werkt – wanneer dat in het belang van de persoon is – samen met informele steunfiguren uit zijn sociale netwerk en/of vrijwilligers. Daarbij neemt hij het volgende in acht:

- Een professional toont naar informele steunfiguren eenzelfde respect als naar professionele beroepsbeoefenaren. Niet alleen voor hen als persoon maar ook voor de (ervarings)deskundigheid die zij inbrengen.
- De professional houdt rekening met de draagkracht en draaglast van informele steunfiguren.
- Een professional stimuleert dat informele steunfiguren in lijn handelen met de beroepsethische normen en waarden.

VERTROUWELIJKHEID

Artikel 20 – Privacy in de samenwerking

De professional gaat vertrouwelijk om met informatie die hij in de samenwerking met samenwerkingspartners verkrijgt.

Toelichting

In multidisciplinaire samenwerkingsverbanden of teams, zoals sociale wijkteams, werken verschillende disciplines samen en kan het uitwisselen van informatie van meerwaarde zijn. De professional kan in die situaties informatie verkrijgen van derden. Hij gaat met deze informatie net zo zorgvuldig om als met informatie die hij direct van cliënten verkrijgt (zie artikelen 10–13).

De professional stelt de cliënt op de hoogte van informatie die hij van derden verkrijgt, en welke informatie hij op welke wijze vastlegt.

Professionals zien er – als zij deel uitmaken van een samenwerkingsverband – op toe dat binnen deze teams/overleggen de privacyrechten van alle betrokkenen worden gerespecteerd, en dat er op dat punt duidelijke afspraken worden gemaakt.

TRANSPARANTIE

Artikel 21 – Transparante en eenduidige regie

De professional zet zich in voor een efficiënte samenwerking en een duidelijke verdeling van de verantwoordelijkheden. Hij draagt daarmee bij aan een transparante en eenduidige regie van de ondersteuning.

Toelichting

Een professional zorgt ervoor – in samenspraak met de direct betrokkenen – dat er in de samenwerking met anderen duidelijke afspraken gemaakt worden over een optimale regie, coördinatie en afstemming.

De professional heeft de verantwoordelijkheid om ervoor zorg te dragen dat het voor betrokkenen en samenwerkingspartners duidelijk is wie de regie en coördinatie heeft, wie aanspreekpunt is voor de cliënt en wat het tijdspad is.

In de situatie dat de professional ook de casemanager van de cliënt is, draagt hij die verantwoordelijkheid zelf en draagt hij tevens zorg voor een regelmatige evaluatie van de samenwerking.

RELATIE TOT DE ORGANISATIE

DESKUNDIGHEID, INTEGRITEIT, LOYALITEIT

Artikel 22 – Organisatie als beleidskader

De professional aanvaardt de organisatie waaraan hij zich verbindt als richtinggevend kader voor zijn beroepsuitoefening. Hij werkt actief mee aan de uitvoering van de doelstelling en aan ontwikkeling van beleid, en toetst daarbij of zijn functie en de inzet van zijn deskundigheid in overeenstemming zijn met de professionele standaarden.

Toelichting

De professional vergewist zich ervan dat hij kan werken in overeenstemming met de professionele standaarden. Dit geldt zowel voor professionals met een dienstbetrekking als voor zelfstandig werkende professionals.

Toetsing van de functieomschrijving en functie-invulling aan de voorwaarden voor een goede beroepsuitoefening is bij aanvaarding van een functie, maar ook gedurende de uitvoering, steeds een aandachtspunt.

Zodra de professional signaleert dat er een spanning is tussen vereisten van de functie en de professionele standaard, bespreekt hij dit met beroepsgenoten en leidinggevend. Eventueel gaat hij te rade bij zijn beroepsvereniging voor advies.

ZORGVULDIGHEID

Artikel 23 – Professionele autonomie

De professional is zich bewust van de verantwoordelijkheid om, binnen de handelingsruimte die hij heeft, zelfstandig en professioneel verantwoord te handelen.

Toelichting

Professionele autonomie betekent dat de professional zijn handelingsruimte op zorgvuldige en deskundige wijze gebruikt om zo goed mogelijk af te stemmen op mensen en maatwerk te leveren. Hij gebruikt de beroepscode en vakinhoudelijk richtlijnen om het handelen te onderbouwen.

Deze professionele autonomie impliceert een eigen verantwoordelijkheid om de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden die hij heeft, te toetsen aan de voorwaarden voor een goede beroepsuitoefening. Wanneer die voorwaarden onder druk komen te staan, geeft hij een signaal af aan de organisatie of beleidsverantwoordelijke die de handelingsruimte van de professional inperkt.

Professionals realiseren zich dat ze opereren in een krachtenveld waarin diverse overheden, inclusief opdrachtgever en wetgever, eisen en grenzen stellen. Daartegenover vragen zij die samenleving en opdrachtgever zich te realiseren dat ze professionele autonomie nodig hebben om de afgesproken taken op een verantwoorde en zorgvuldige wijze uit te voeren.

VERANTWOORDING AFLEGGEN

Artikel 24 – Verantwoording afleggen over de uitvoering

De professional is bereid om verantwoording af te leggen over de wijze waarop hij zijn functie vervult, en verstrekt aan de leiding van de organisatie gegevens die van belang zijn voor het ontwikkelen en evalueren van het beleid.

Toelichting

Een professional verantwoordt de inhoudelijke keuzes en procesmatige stappen in zijn ondersteuning en hulpverlening aan collega's en leidinggevende. In eerste instantie om de organisatie de kans te geven zich een beeld te vormen van de kwaliteit van de hulp- en dienstverlening in het algemeen en van de individuele professional in het bijzonder, en in tweede instantie om ervan te leren.

De verantwoording betreft gevraagde en ongevraagde rapportages over niet tot individuele personen herleidbare gegevens ten behoeve van beleidsontwikkeling en het kunnen realiseren van de gezamenlijke doelstelling: verantwoorde hulp- en dienstverlening.

RELATIE TOT BEROEPSGENOTEN

ZORGVULDIGHEID, REFLECTEREN

Artikel 25 – Leren en reflecteren

De professional onderhoudt zijn kennis en competenties op proactieve wijze, en toetst zijn eigen beroepsmatig handelen zelfstandig en in collegiaal verband.

Toelichting

Het onderhouden van kennis en competenties heeft betrekking op het bijhouden van vakliteratuur en het volgen van relevante na- en bijscholing. Zie ook artikel 2.

Daarnaast heeft de professional voor het eigen en collectieve leerproces de verantwoordelijkheid om regelmatig te reflecteren op het eigen handelen, de eigen beroepshouding en opvattingen over de beroepsuitoefening, waarbij de professional ook het beroepsmatige handelen ten dienste van het leerproces voorlegt aan collega's.

BETROUWBAARHEID, INTEGRITEIT

Artikel 26 – Schending vertrouwen in het beroep

De professional is attent op signalen die erop wijzen dat de belangen van mensen, en/of het vertrouwen in het beroep, worden geschaad door een beroepsgenoot of door beroepsgenoten. Hij onderneemt, indien nodig, gepaste actie.

Toelichting

Wanneer een beroepsgenoot professional onvoldoende de normen in deze code naleeft, wordt het vertrouwen in het beroep geschonden.

De professional gaat zorgvuldig om met betreffende signalen: hij zal deze met de betreffende beroepsgenoot bespreken. En indien nodig daarna ook met andere beroepsgenoten en/of deskundigen. Leidt dit niet tot een bevredigende oplossing, dan meldt hij dit aan een vertrouwenspersoon of aan de leidinggevende (indien het een collega betreft binnen de eigen organisatie). Wanneer hij de leidinggevende inlicht, meldt hij dit voorafgaand en tijdig aan de collega over wie hij zich zorgen maakt.

Indien de hierboven genoemde stappen niet tot verbetering leiden dan kan een beroep worden gedaan op door de beroepsgroep georganiseerde vormen van professionele toetsing. Deze hebben tot doel om het gebruik van de beroepsnormen te stimuleren en te borgen. Over deze en over andere stappen die hij zet, licht hij de betreffende beroepsgenoot in.

DESKUNDIGHEID

Artikel 27 – Medewerking aan professionalisering van het beroep

De professional ondersteunt en onderneemt activiteiten die ten goede komen aan de professionalisering van het beroep.

Toelichting

Een professional is zich ervan bewust dat hij samen met collega's verantwoordelijk is voor het imago, de profilering en de professionaliteit van het beroep.

Het werken aan professionaliteit en de kwaliteit van de beroepsuitoefening betekent dat de professional, waar mogelijk, een actieve bijdrage levert aan de vakinhoudelijke en beroepsethische ontwikkeling van het beroep en beroepsgenoten. Bijvoorbeeld door de begeleiding van en samenwerking met (aankomende) beroepsgenoten en het bijdragen aan gezamenlijke kennisdeling en -ontwikkeling

RELATIE TOT DE SAMENLEVING

SOCIALE RECHTVAARDIGHEID

Artikel 28 – Signaleren, agenderen en belangenbehartiging

De professional signaleert en agendeert maatschappelijke ontwikkelingen en beleidseffecten die het tot hun recht komen van mensen kan belemmeren.

Toelichting

In lijn met artikel 1 verzamelt en analyseert de professional – in samenwerking met beroepsgenoten – signalen die erop wijzen dat de fundamentele rechten en waardigheid van mensen, dan wel hun vermogen om zo zelfstandig mogelijk de regie over het eigen leven te nemen, bedreigd worden.

De professional agendeert de analyse van signalen en ontwikkelingen binnen de eigen organisatie, (lokale) beleidsorganen en de eigen beroepsvereniging. Waar mogelijk gaat hij over tot en/of werkt hij mee aan actie die tot verbetering leidt.

De professional werkt mee en draagt bij aan onderzoek en voorlichting over de beoogde emancipatie en empowerment van mensen, en dan met name de meest kwetsbaren die niet of moeilijk hun eigen belangen kunnen verwoorden en behartigen.

Signalering en het bevorderen van emancipatie behoren tot de kerntaken van professionals. Hiermee geeft de professional het streven naar een sociaal rechtvaardige samenleving gestalte.

SOCIALE RECHTVAARDIGHEID, TOEGANKELIJKHEID

Artikel 29 – Toegankelijkheid van sociaal werk

De professional zet zich in voor de toegankelijkheid van het sociaal werk en de hulp- en dienstverlening.

Toelichting

De toegankelijkheid van sociaal werk is voor een belangrijk deel afhankelijk van het vertrouwen dat mensen in de dienstverlening kunnen stellen. De professional spant zich dan ook in om het vertrouwen in het sociaal werk te bevorderen. Dat doet hij door te handelen in lijn met de beroepsnormen, maar ook door het geven van goede voorlichting over de missie en uitvoering van het sociaal werk.

Professionals signaleren beleid of uitvoeringsregels die de toegang tot sociaal werk belemmeren, zoals het stellen van eisen en voorwaarden aan cliënten of financiële belemmeringen, en ondernemen actie zoals in artikel 28 beschreven.

Begrippenlijst

Beroepsregister

In een beroepsregister kunnen professionals van een beroepsgroep zich inschrijven als ze voldoen aan criteria zoals opleiding en werkervaring in de sector. Als professionals zijn ingeschreven, houden zij hun vak actief en aantoonbaar bij door deskundigheidbevordering en reflectie. Voor ieder register gelden verschillende eisen voor registratie en herregistratie. Voor professionals in sociaal werk bestaan verschillende registerorganisaties die op hun beurt meerdere registers beheren. Soms beheren beroepsverenigingen één of meerdere registers zelf.

Beroepsvereniging

Een beroepsvereniging verenigt de leden van een specifieke beroepsgroep. Een beroepsvereniging behartigt de belangen van de professionals en de professie, organiseert ontmoeting, kennisuitwisseling en scholing. Daarnaast draagt een beroepsvereniging bij aan het verder ontwikkelen van het beroep, stelt de beroepscode samen en werkt mee aan vakinhoudelijke richtlijnen.

Cliënten

In deze beroepscode wordt soms gesproken over cliënten. Daarmee wordt bedoeld: *degene(n) op wie het handelen gericht is*. Dat kan een individu zijn, maar ook een groep of een gemeenschap.

In de brede praktijk van het sociaal werk zijn veel aanduidingen gangbaar voor de mensen op wie het handelen van de professional gericht is: bewoners, deelnemers, groepen, gemeenschappen, cliënten of patiënten. Omwille van de leesbaarheid hanteert deze code afwisselend 'mens' of 'cliënt'. Met name als er sprake is van een begeleidings- of hulpverleningsrelatie en het aanspreekbaar zijn op de professionele standaarden wordt soms de voorkeur gegeven aan het woord cliënt.

De gebondenheid aan de professionele standaarden is in wetgeving opgenomen. Vanaf het moment dat er een professionele relatie bestaat, gelden professionele en wettelijke vereisten omtrent bijvoorbeeld privacy en geheimhouding, die niet ten aanzien van iedere willekeurige persoon bestaan. Dat betekent dat zodra er professioneel gehandeld gaat worden – ook al is dat met bijvoorbeeld een groep wijkbewoners – er gehandeld dient te worden met inachtneming van de professionele standaarden. Vanaf het aangaan van de professionele betrokkenheid zijn zowel de professional als degene(n) op wie het handelen gericht is beschermd, en kunnen zij zich op die bescherming beroepen. De term cliënt – alhoewel voor veel praktijken geen gangbaar begrip – duidt die speciale en beschermde positie aan. Dit alles overigens in de volledige overtuiging en het besef dat personen op de allereerste plaats mens zijn, en pas in tweede instantie ontvanger van ondersteuning en hulp.

Conflict van plichten

Bij een *conflict van plichten* staan de plicht tot geheimhouding en de plicht om te spreken om gevaar of ernstig nadeel af te wenden tegenover elkaar. Bij een conflict van plichten is het van belang om een aantal vragen te beantwoorden.

- Toestemmingsvereiste: Is alles in het werk gesteld om toestemming van de persoon tot doorbreking van het geheim te verkrijgen?
- Schadevereiste: Levert het niet doorbreken van je geheimhoudingsplicht naar alle waarschijnlijkheid ernstige schade op?
- Gewetensnood: Leidt het handhaven van de geheimhouding tot een ernstig conflict met het eigen geweten?
- Subsidiariteit: Is er geen andere weg dan het doorbreken van het beroepsgeheim om het probleem op te lossen?
- Doelmatigheid: Is het (vrijwel) zeker dat door de geheimdoorbreking de schade aan de ander (of de cliënt

- zelf) kan worden voorkomen?
- Proportionaliteit: Hoeveel informatie moet je delen (mate van schending) om de schade af te wenden?

Geheimhoudingsplicht

Professionals hebben op grond van de professionele en vertrouwelijke relatie die ze met cliënten hebben, een plicht tot geheimhouding over alles wat binnen professionele relatie aan hen is toevertrouwd. Mensen moeten ervan op aan kunnen dat hun gegevens en informatie bij professionals in betrouwbare handen zijn. Als professionals dat niet kunnen waarborgen, dan zullen mensen die dat hard nodig hebben zich niet bij het sociaal werk durven melden. We kennen in de context van het sociaal werk de wettelijke en de beroepsethische geheimhoudingsplicht. Wettelijke beroepsgeheimen zijn: het beroepsgeheim van de jeugdhulpverlener en jeugdbeschermer, het medisch beroepsgeheim als er sprake is van een geneeskundige behandelingsovereenkomst en het beroepsgeheim van BIG geregistreerde professionals. Daarnaast bestaat de plicht tot geheimhouding op grond van de voor de professional geldende beroepscode. We spreken dan niet over het beroepsgeheim, maar over de plicht tot geheimhouding. In de praktijk komt dit vrijwel op hetzelfde neer, maar bij het beroepen op de geheimhouding is het voor een professional wel belangrijk om te weten op welke grond hij is gebonden aan de plicht tot geheimhouding.

Meerzijdige partijdigheid

Meerzijdige partijdigheid is een begrip uit de contextuele benadering. Een meerzijdig partijdige grondhouding betekent dat de hulpverlener beurtelings partijdig is met alle betrokkenen uit de context van de cliënt. Hij is voor de één zonder tegen de ander te zijn. Met name in situaties waarin de belangen van meerdere personen onderling samenhangen en soms conflicteren, is deze grondhouding van groot belang. De botsende belangen van ouders bijvoorbeeld, kunnen ertoe leiden dat het welzijn, de veiligheid en de ontwikkelingskansen van jeugdigen bedreigd worden. Dan is een meerzijdig partijdige houding cruciaal. Waarbij moet worden opgemerkt dat het belang van de jeugdige – kwetsbaar vanwege de afhankelijkheid van anderen – in principe de doorslag geeft bij een afweging.

Professionele autonomie

Professionele autonomie is de vrijheid en verantwoordelijkheid die professionals hebben om mensen, groepen en gemeenschappen naar hun professionele oordeel zoveel mogelijk recht te doen. Zij handelen daarbij binnen kaders die de handelingsruimte, ook wel discretionaire ruimte genoemd, bepalen. Die kaders zijn de geldende wettelijke, vakinhoudelijke en beroepsethische kaders van het beroep (professionele standaarden). Professionele autonomie is geen vrijbrief om naar eigen believen te handelen, maar impliceert de eigen verantwoordelijkheid van de professional om zijn functie en taken te toetsen aan de professionele standaarden en aan de (maatschappelijke) opdracht aan de beroepsgroep.

Professionele relatie

Hiermee wordt de relatie bedoeld die ontstaat nadat een persoon en professional zijn overeengekomen dat zij samen gaan werken aan doelen teneinde de persoon tot zijn recht te laten komen. Die relatie komt niet altijd vrijwillig tot stand – zoals in forensische zorg of het gedwongen kader in de jeugdhulp en jeugdbescherming –, maar toch spreken we ook dan over een relatie. Het is een betrokkenheid van de professional op de ander. Vanaf het moment dat de relatie is aangegaan, handelt de professional in lijn met de beroepsethische normen ten aanzien van de cliënt.

Professionele standaarden

Aanduiding voor het geheel van algemeen aanvaarde normen voor de beroepsuitoefening van een specifieke beroepsgroep. Hieronder vallen de beroepscode, vakinhoudelijke richtlijnen, veldnormen en relevante wet- en regelgeving.

Professionele toetsing

Wanneer professionals zijn aangesloten bij een beroepsvereniging of ingeschreven staan bij een beroepsregister, kunnen zij door beroepsgenoten getoetst worden op hun handelen. Het gaat dan om beroepsverenigingen en registers die verwachten dat professionals verklaren dat zij zich conformeren aan hun professionele standaarden, voor zij zich kunnen inschrijven. Inschrijving betekent daarmee dat iedereen erop mag en kan vertrouwen dat het lid of de geregistreerde zich houdt aan de vakinhoudelijk richtlijnen en de beroepscode. Beroepsverenigingen en beroepsregisters op basis van de professionele standaarden organiseren over het algemeen een vorm van professionele toetsing. Dat kan een klachtenregeling zijn, maar in sommige gevallen krijgt het de vorm van tuchtrecht. Professionele toetsing heeft tot doel om als beroepsgroep te leren van klachten. In sommige – gelukkig uitzonderlijke – gevallen gaat het om een besluit dat professionals niet langer deel mogen uitmaken van de vereniging of het register. Daarmee waarborgt de beroepsgroep op een collectieve manier de zorgvuldigheid van het handelen, en bevordert het vertrouwen dat de samenleving in de beroepsgroep kan stellen. De beroepscode – mits door een beroepsvereniging als bindend vastgesteld – maakt deel uit van het toetsend kader voor professionele toetsing (zie ook ‘toetssteen’ in de inleiding).

Toestemming

Overal waar in het document gesproken wordt over toestemming, dient dit gelezen te worden met de vereisten zoals de beroepsnormen en de wet (AVG) die stellen:

- Vrije toestemming: de toestemming moet vrij zijn in de zin dat iemand niet gedwongen mag worden, geen druk ervaart of gemanipuleerd wordt om toestemming te geven.
- Specifiek: het moet duidelijk zijn waar de toestemming betrekking op heeft. Dat mag ook voor een werkwijze zijn die meerdere handelingen waarvoor toestemming nodig is omvat. Maar dan moet dit duidelijk zijn voor de ander. Als er iets buiten de scope van de besproken werkwijze valt, moet daarvoor apart toestemming worden gevraagd.
- Geïnformeerd: mensen moeten weten en begrijpen waar ze toestemming voor geven. De professional is verantwoordelijk voor een goede uitleg, en voor het zich ervan vergewissen dat de ander de informatie heeft begrepen voor hij toestemming gaf.
- Ondubbelzinnig: de toestemming moet uitdrukkelijk en actief gegeven zijn. ‘Geen bezwaar’ of ‘stilzwijgend’ is niet voldoende.
- Aantoonbaar: degene die de toestemming verkrijgt dient dit vast te leggen. In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, is het niet nodig om voor iedere handeling een handtekening te verkrijgen van alle betrokkenen. De actief gegeven toestemming kan ook in een dossier of verslag worden vastgelegd.

De toestemming voor hulp en het delen van gegevens kan door de cliënt of wettelijk vertegenwoordiger worden ingetrokken. Dus niet alleen bij aanvang, maar ook voor het continueren van de professionele relatie is toestemming vereist. Daarom is het belangrijk om gedurende de professionele betrokkenheid steeds de toestemming te evalueren.

Wettelijke vertegenwoordiger

Behartigt de belangen van een persoon op het punt waarvoor deze wilsonbekwaam is, of voor alle rechtshandelingen ten aanzien van een *handelingsonbekwaam* persoon.

Wils(on)bekwaamheid

Wilsbekwaam zijn betekent dat iemand *“in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake”*. Dat is een juridische formulering, en daarom hanteren we hier als definitie¹⁰:

“Wilsbekwaamheid betekent dat de cliënt in staat is om op basis van voldoende relevante informatie, afgestemd op zijn begripsvermogen, een beslissing te nemen over een bepaald onderwerp. Hij overziet de aard en de gevolgen van de beslissing.”

Wilsonbekwaamheid is niet een 'staat' die voor alle levensgebieden en alle beslissingen geldt. Iemand kan wilsonbekwaam zijn voor de ene beslissing, maar niet voor een andere. Daarom staat in de wet "ter zake". Wilsbekwaamheid is een contextafhankelijk begrip, en moet per situatie beoordeeld worden. Wilsonbekwaamheid heeft ook niets te maken met de 'kwaliteit' van de beslissing, of het feit of anderen de beslissing kunnen begrijpen of goedkeuren.

Professionals in sociaal werk kunnen situaties tegenkomen waarin wilsbekwaamheid een rol speelt. Hoe kan een professional beoordelen of iemand wils(on)bekwaam is? In principe is iemand wilsbekwaam, totdat het tegendeel bewezen is. Er zijn meerdere stappenplannen beschikbaar die behulpzaam zijn bij het vaststellen. Het is belangrijk om de afweging altijd met iemand te maken die de cliënt goed kent – mits geheimhouding dat niet verhindert – en met iemand die er verstand van heeft, bijvoorbeeld een gedragskundige of een arts. Desnoods kan de casus anoniem besproken worden.

Wilsbekwaam is niet hetzelfde als handelingsbekwaam, al hebben ze wel met elkaar te maken. In principe is iedereen vanaf 18 jaar handelingsbekwaam in de zin dat hij dan zelfstandig rechtshandelingen mag uitvoeren. Mensen die (verminderd) wilsbekwaam zijn, kunnen ook handelingsonbekwaam zijn. Ze hebben dan een curator die voor hen de rechtshandelingen verricht. Ze mogen deze handelingen dan niet meer zelfstandig verrichten en er is altijd een wettelijke vertegenwoordiger die de rechten van de handelingsonbekwame persoon uitoefent.

Zorgvuldig handelen

In deze beroepscode komt op meerdere plaatsen het begrip 'zorgvuldig handelen' terug. Alhoewel het een begrip is waarbij iedereen een soortgelijke invulling heeft, wordt het hier nog toegelicht. Het zorgvuldig handelen van professionals kent een aantal uitgangspunten, die op meerdere plekken gehanteerd worden. Bij de toets op 'zorgvuldig handelen' – bijvoorbeeld bij professionele toetsing – is het van belang dat er enige omschrijving is van het begrip.

Daarom zijn zes criteria voor zorgvuldig handelen geformuleerd:

- *Samen met mensen:* zorgvuldig professioneel handelen begint en eindigt bij de mensen waarom het gaat. Het is hun leven, hun welzijn, hun veiligheid waar het om gaat. Er kan geen zorgvuldige beslissing OVER een mens zijn ZONDER de persoon daarbij te betrekken. Dat wil niet zeggen dat je het altijd over alles eens moet zijn. Maar het criterium is dat de professional zich altijd inspant om het echt samen met mensen te doen. Ook als het gaat om kinderen, mensen die wilsonbekwaam zijn of een wettelijk vertegenwoordiger hebben.
- *Binnen wettelijke kaders:* een professional handelt met respect voor de wettelijke kaders. Deze kaders zijn democratisch tot stand gekomen. Rechten bieden bescherming, duidelijkheid en voorspelbaarheid. Vanwege de democratische basis van de wet kun je daarvan niet afwijken. Wanneer de wet echt leidt tot gevaarlijke situaties of groot onrecht, overlegt de professional met beroepsgenoten en experts (juridisch, ethisch) over wat hem in de context van 'goed hulpverlenerschap' te doen staat.
- *In lijn met de professionele standaarden:* de professionele standaarden met hun vakinhoudelijke en ethische componenten zorgen ervoor dat professionals handelen naar de beste stand van kennis van het vakgebied, en de beroepsethische normen. Personen op wie het handelen is gericht en de samenleving als geheel kunnen daardoor 'meekijken' met het beoordelings- en besluitvormingsproces van professionals.
- *Reflecteren:* de professional reflecteert op zijn handelen en onderzoekt de achterliggende normen, waarden en veronderstellingen. Daardoor leert hij hoe hij waarneemt, denkt, beoordeelt en beslist, en wordt daar door reflectie steeds beter in. Zorgvuldig handelen bevat altijd een element van (zelf)reflectie, waarbij de professional zichzelf kritische vragen stelt, of zich kritisch laat bevragen door collega's.
- *Consulteren van beroepsgenoten en experts:* vanuit hun eigen ervaring in een vergelijkbare praktijk kunnen beroepsgenoten goede 'consulenten' zijn. Daarnaast hoort het bij zorgvuldig handelen om gebruik te maken van kennis en informatie uit andere disciplines. Het betrekken van experts op gedragskundig,

juridisch, medisch en/of financieel gebied is vaak nodig om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de situatie en de handelingsopties.

- *Onderbouwen en verantwoorden:* zorgvuldig handelen vindt haar besluit in een duidelijke onderbouwing en verantwoording. Op de eerste plaats aan degene op wie het handelen gericht is. Het is immers zijn leven dat beïnvloed wordt. Maar verantwoording is ook relevant ten opzichte van de beroepsgroep, werk- of opdrachtgevers en de samenleving in brede zin.

Colofon

De Beroepscode voor professionals in sociaal werk is een uitgave van de Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW).

Tekst

Jurja Steenmeijer

(Eind)redactie

DESARTES

Vormgeving

Turquoise Ontwerp

Fotografie

Rob Lamping Fotografie

Uitgave: oktober 2021

Eerste druk oktober 2021

Contact

Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW)

Leidseweg 80

3531 BE Utrecht

T 030 294 86 03

E info@bpsw.nl

W www.bpsw.nl

Auteursrechten:

©2021 Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW).

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, geluidstape of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.